

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРАВА ТА ПОЛІТИКИ

УДК [342. 95:343. 54] (477)

DOI <https://doi.org/10.32782/app.v76.2025.1>

О. О. Дмитришин

orcid.org/0009-0005-6264-8157

ад'юнкта кафедри адміністративного права

та поліцейської діяльності

Навчально-наукового інституту з підготовки фахівців

для підрозділів кримінальної поліції

Львівського державного університету внутрішніх справ

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Постановка проблеми та її актуальність. Захист дітей, забезпечення їхнього повноцінного розвитку – проблема національного значення, яка повинна розглядатися й розв'язуватися в різних контекстах: історичному, соціологічному, культурологічному, демографічному, педагогічному та, безумовно, юридичному. Мова йде про закріплення певними законами й іншими нормативно-правовими актами чітко визначених правил, норм, стандартів і вимог щодо взаємодії та координації дій між підрозділами поліції при реагуванні на факти домашнього насильства щодо дитини або у присутності дитини (Дмитришин, 2023, с. 83).

В Україні важливу роль у боротьбі з домашнім насильством відіграє Національна поліція. Вона реагує на виклики, здійснює превентивну роботу та допомагає жертвам захистити свої права, зокрема через винесення термінових заборонних приписів щодо кривдників. Національна поліція виступає гарантом безпеки, тому питання запобігання та протидії домашньому насильству щодо дитини в Україні є актуальним (Клейман, 2024, с. 242).

Слід звернути увагу, як зазначає Грубіна А., «щодо статистики Департаменту превентивної діяльності опублікованої за дорученням Національної поліції України щодо домашнього насильства за 2020-2024 роки, а саме: 2020 рік – 208 784 звернень, з них 182 088 – жінки, і 3 433 – діти; 2021 рік – 325 599 звернень, з них 58 856 – жінки, і 8 842 – діти; 2022 рік – 244 381 звернення, з них 52 189 – жінки, і 7 466 – діти; 2023 рік – 291 428 звернень, з них 222 878 – жінки, і 9 194 – діти; 2024 рік – 195 174 звернень, з них 151 716 – жінки, і 6 545 – діти.

В свою чергу Opendatabot за 2024 показали, що в кожному третьому випадку від домашнього насильства стали страждати літні люди та діти. І кількість звернень зростає у періоди свят» (Грубіна, 2025).

Поліція виступає не лише органом реагування, а й гарантом безпеки жертв, тому ефективність її дій напряму впливає на рівень захищеності постраждалих. У зв'язку з цим, питання запобігання та протидії домашньому насильству відносно дитини в Україні є надзвичайно актуальним, особливо в умовах зростання соціальної напруги, викликаній війною, економічними труднощами та масовим переміщенням населення.

Мета написання статті. Ця стаття присвячена дослідженню ролі органів Національної поліції в запобіганні та протидії домашньому насильству щодо дитини. Визначення кола уповноважених підрозділів органів Національної поліції щодо запобігання та протидії домашньому насильству, визначення місця в системі суб'єктів протидії домашньому насильству щодо дитини та окреслення видів повноважень.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» Національна поліція України в особі її уповноважених органів та підрозділів є категорією суб'єктів, які називають «іншими органами та установами, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству» (Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», 2017). Визначення Національної поліції України (далі – поліція) наведено Законом України «Про Національну поліцію» під яким слід розуміти центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку (Закон України «Про Національну поліцію», 2015, ст. 1). Мороз О.Б., Хатнюк Ю.А. зазначають, що «до уповноважених підрозділів органів Національної поліції щодо запобігання та протидії домашньому насильству можна віднести:

- дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади;
- поліцейських ювенальної превенції;
- підрозділи патрульної поліції та групи реагування патрульної поліції;
- підрозділи слідства та дізнання;

– сектори протидії домашньому насильству та мобільні групи реагування на факти вчинення домашнього насильства» (Мороз, Хатнюк, 2023, С. 517). Мінченко С.І., Дмитрашук О.С. в своєму дослідженні, визначаючи основні повноваження підрозділів Національної поліції, зазначили, що на неї також покладаються такі спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, як терміновий заборонний припис стосовно кривдника (виноситься уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України строком до 10 діб у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства); взяття кривдника на профілактичний облік уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України та проведення з ним профілактичної роботи. Однак, автори відразу відзначають проблему, яка полягає у питанні, як саме Національна поліція має здійснювати всі заходи із запобігання та протидії домашнього насильства, адже не кожна жінка (тим більше у певних випадках – чоловік), що потерпають від домашнього насильства, будуть згодні про це заявити до правоохоронних органів, що відображається у статистичних даних щодо офіційно зареєстрованих фактів домашнього насильства (Мінченко, Дмитрашук, 2017, С. 107).

Біленко П. у своїй праці зазначає, що відсутній чіткий перелік уповноважених підрозділів органів Національної поліції України, які вживають заходів для запобігання досліджуваному явищу. Однак в історіографії до таких відносять: патрульну поліцію; підрозділи ювенальної превенції; службу дільничних офіцерів поліції та поліцейські офіцери громади (Біленко, 2019, С. 159). На думку Довгунь К.В., уповноважені представники поліції можуть протидіяти аналізованому негативному соціальному вищу шляхом його попередження, припинення, здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо кривдників, ухвалення термінових заборонних приписів, шляхом складання протоколів про адміністративні правопорушення, застосовуючи при цьому засоби адміністративного примусу відповідно до законодавства (Довгунь, 2019, С. 107).

Клейман М.Й. до уповноважених підрозділів органів Національної поліції щодо запобігання та протидії домашньому насильству слід віднести підрозділи «102» та чергову службу. Повноваження вказаних підрозділів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству закріплені в наказі МВС України «Про затвердження інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України» від 27 квітня 2020 року № 357. Так, підрозділи «102» відповідають за прийняття заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, а чергова служба – за своєчасне реагування нарядів поліції на випадки домашнього насильства (Клейман, 2024, С. 243).

При цьому під час організації реагування відомча нормативно-правова база органів поліції не повною мірою враховує Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затверджений постановою КМУ від 22 серпня 2018 р. в частині порядку реагування під час надходження заяви чи повідомлення про вчинення насильства, викладені у пунктах 36, 37 вказаного Порядку.

Так, в Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затвердженої наказом МВС від 27.04.2020 № 357 (Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, 2020), на нашу думку наразі відсутній чіткий алгоритм дій для працівників чергової служби у випадках надходження повідомлень або заяв про вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі. Така прогалина у нормативному регулюванні ускладнює своєчасне та ефективне реагування на відповідні ситуації, що може призводити до зниження рівня захисту постраждалих осіб та недотримання принципів оперативності, передбачених законодавством у сфері запобігання та протидії насильству.

Пункт 36 вказаного Порядку передбачає, що у разі звернення до уповноваженого підрозділу органу Національної поліції особи, яка заявляє, що постраждала від насильства, посадова особа такого органу:

2) для організації надання медичної допомоги постраждалій особі (у разі потреби) залежно від її стану викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги або інформує відповідний заклад охорони здоров'я;

3) для невідкладного надання психологічної допомоги інформує відповідний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, центр соціально-психологічної допомоги, притулок для постраждалих осіб або мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги постраждалим особам (у тому числі шляхом виклику психолога), у разі потреби направляє її до притулку для постраждалих осіб або іншого закладу, що надає послугу притулку;

4) у разі, якщо постраждалою від насильства або кривдником є дитина, або постраждала особа звернулася разом із дитиною не пізніше однієї доби, інформує відповідну службу у справах дітей за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти;

7) у разі, якщо постраждалою від насильства особою або кривдником є недієздатна особа або особа, цивільна дієздатність якої обмежена, вживає заходів для належного реагування поліцейських на факт насильства та його припинення.

До виїзду на місце події можуть залучатися представники центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, мобільних бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, фахівці із соціальної роботи.

Відповідно до пункту 37 Порядку у разі звернення до уповноваженого підрозділу органу Національної поліції особи, яка заявляє про факт насильства стосовно іншої особи, або надходження інформації від інших суб'єктів щодо отримання заяви чи повідомлення про вчинення насильства посадова особа цього органу:

- приймає письмове повідомлення;

- вживає заходів для належного реагування уповноваженого підрозділу органу Національної поліції на факт насильства та його припинення. До відвідування місця події можуть залучатися представники центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, мобільних бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, фахівці із соціальної роботи; – у разі підтвердження факту насильства вживає інших заходів стосовно постраждалої особи та кривдника відповідно до пункту 36 Порядку.

Заходи, передбачені цим пунктом, здійснюються також у разі виявлення уповноваженим підрозділом органу Національної поліції фактів насильства.

Враховуючи положення пунктів 36, 37 Положення (постанова КМУ: Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, 2018) ми підтримуємо думку Нечитайло Б. В., що мають бути запропоновані зміни до Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затвердженої наказом МВС від 27.04.2020 № 357 (Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, 2020).

Алгоритм орієнтовних невідкладних дій працівника чергової служби (додаток 1 до Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затвердженої наказом МВС від 27.04.2020 № 357) доповнити пунктом:

«Домашнє насильство і насильство за ознакою статі»

1. Зареєструвати повідомлення в установленому порядку;
2. Направити на місце події СОГ та інші наряди поліції;
3. Негайно доповісти начальникові органу (підрозділу) поліції, його заступникам (відповідно до розподілу функціональних обов'язків), відповідальному органу (підрозділу) поліції (начальнику СРПП).

4. Для організації надання медичної допомоги постраждалій особі (у разі потреби) залежно від її стану викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги або інформувати відповідний заклад охорони здоров'я;

5. Для невідкладного надання психологічної допомоги інформувати відповідний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, центр соціально-психологічної допомоги, притулок для постраждалих осіб або мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги постраждалим особам (у тому числі шляхом виклику психолога);

6. У разі, якщо постраждалою від насильства або кривдником є дитина, або постраждала особа звернулася разом із дитиною, інформувати відповідну службу у справах дітей за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти;

7. У разі, якщо постраждалою від насильства особою або кривдником є недієздатна особа або особа, цивільна дієздатність якої обмежена, вживати заходів для організації належного реагування поліцейських на факт насильства та його припинення. Про подію повідомляти представників центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, мобільних бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, фахівці із соціальної роботи.

8. У разі звернення особи, яка заявляє про факт насильства стосовно іншої особи, або надходження інформації від інших суб'єктів щодо отримання заяви чи повідомлення про вчинення насильства вживати заходів для належного реагування на факт насильства та його припинення. До відвідування місця події повідомляти представників центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, мобільних бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, фахівців із соціальної роботи (Нечитайло, 2020, С. 137).

Якщо розглядати Національну поліцію як гаранта захисту від домашнього насильства, то М. Ю. Клейман розглядає:

Національну поліцію як перший механізм захисту. У більшості випадків саме поліція стає першим органом, до якого звертаються жертви домашнього насильства.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» до повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству можливо віднести (Клейман, 2024, с. 243):

- 1) виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них;

- 2) прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою

статі, сексуальному насильству, пов'язаному зі збройною агресією Російської Федерації проти України, протидії торгівлі людьми та з питань захисту прав дитини, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків затверджених у Наказі «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства» затвердженого Міністерство соціальної політики України та Міністерство внутрішніх справ України від 13.03.2019 р. № 369/180, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України;

- 3) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

4) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;

5) взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством тощо (Клейман, 2024, С. 243).

Поліцейські можуть проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи.

2. Національна поліція як інструмент запобігання та боротьби з домашнім насильством. Міністерство внутрішніх справ та Національна поліція України постійно працюють над посиленням своїх спроможностей у запобіганні та протидії домашньому насильству.

Щодо мобільних груп реагування на факти вчинення домашнього насильства, то ці мобільні групи спеціалізуються на оперативному реагуванні саме на факти домашнього насильства. Співробітники мають повноваження вживати відповідні заходи відносно кривдників, зокрема складати протоколи про адміністративне правопорушення, ставити на превентивні обліки поліції, виносити термінові заборонні приписи тощо. Поліцейські, які входять до складу груп реагування, пройшли відповідне навчання. До складу груп входять: дільничні офіцери, ювенальна превенція і патрульні поліцейські. Члени таких груп реагування попередньо проходять спеціалізоване навчання та конкурсний відбір.

Слід зазначити, що спеціалізовані мобільні групи поліції відіграють важливу роль у реагуванні на випадки домашнього насильства, а також проводять профілактичну роботу з особами, які вчиняють таке насильство. Водночас важливо наголосити, що залучення цих груп до виконання завдань, які не належать до їхньої компетенції, є неприпустимим.

У зв'язку з початком повномасштабної агресії російської федерації проти України у 2022 році, за ініціативою Міністерства внутрішніх справ були створені спеціальні мобільні групи поліції, метою яких є виявлення злочинів, пов'язаних із посяганням на статеву свободу та недоторканість, скоєних військовослужбовцями держави-агресора. До складу таких груп увійшли фахівці, які вже мали досвід роботи з потерпілими від домашнього насильства й насильства за ознакою статі – зокрема, ювенальні поліцейські, слідчі, а також психологи соціальних служб і їх робота відбувається за такими напрямками (Клейман, 2024, С. 245):

1. Взаємодія у сфері протидії насильству проводиться відповідно до п.30 Порядку («Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658) на основі наступних завдань у сфері протидії насильству, а саме:

- ефективне виявлення та узгоджене реагування на факти вчинення насильства з урахуванням результатів оцінки ризиків, що загрожують постраждалій особі, своєчасне взаємне інформування суб'єктів та направлення постраждалої особи до служб підтримки постраждалих осіб;

- взаємне інформування про факти насильства у випадках, передбачених Законами України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та Порядком, проводиться не пізніше однієї доби за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти з подальшим письмовим підтвердженням, а після запровадження Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі – шляхом внесення інформації до нього;

- дієва допомога і захист постраждалих осіб, забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної насильством, з урахуванням віку, стану здоров'я, статі, релігійних переконань, етнічного походження, спеціальних потреб таких осіб.

Допомога постраждалим особам надається за місцем звернення і не повинна залежати від факту звернення таких осіб до правоохоронних органів чи суду, від їх участі у кримінальному, адміністративному або цивільному провадженні;

- належне розслідування фактів насильства, своєчасне та ефективне вжиття щодо кривдника спеціальних заходів у сфері протидії насильству та контроль за їх виконанням, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їх поведінки (постанова КМУ: Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, 2018).

2. Контроль за повторними випадками насильства – ведення Реєстру відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі» від 20.03.2019 р. № 234. Метою формування та ведення Реєстру є: захист життєво важливих інтересів постраждалих осіб, зокрема дітей; запобігання повторним випадкам насильства; забезпечення здійснення заходів у сфері запобігання та протидії насильству тощо.

3. Притягнення кривдника до відповідальності та зміна його насильницької поведінки є важливими елементами у боротьбі з домашнім насильством. В цьому процесі ключову роль відіграє Національна поліція, оскільки саме її працівники першими реагують на повідомлення про випадки насильства, ініціюють адміністративні або кримінальні провадження, оформлюють відповідні матеріали та передають їх до судових органів. Від належного дотримання поліцейськими вимог законодавства під час документування таких правопорушень залежить ефективність притягнення кривдника до відповідальності.

Крім того, спеціалізовані підрозділи поліції ставлять особу, яка вчинила домашнє насильство на профілактичний облік та проводять з нею індивідуальні заходи профілактичного впливу, що спрямовані на попередження повторення правопорушення. Таким чином, професіоналізм, правова обізнаність і комунікативні навички поліцейських істотно впливають як на майбутню поведінку кривдника, так і на безпеку та добробут постраждалої особи.

Ужиття заходів для запобігання та протидії домашньому насильству і його припинення є одним із основних напрямів діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади. Дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громади виявляють на поліцейській дільниці осіб, схильних до вчинення домашнього насильства (кривдників), та вживають превентивних заходів, передбачених законодавством і спрямованих на запобігання правопорушенням, пов'язаним з домашнім насильством. Під час взаємодії з населенням дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громади можуть ініціювати пропозиції перед безпосереднім керівництвом щодо вжиття заходів з метою запобігання вчиненню домашнього насильства. У разі виявлення випадків домашнього насильства дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громади застосовують всі можливі заходи для надання невідкладної, зокрема домедичної допомоги особам, які постраждали, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я. При виявленні фактів насильства на дільничного офіцера поліції та поліцейського офіцера громади покладається застосування не лише запобіжних, а й примусових заходів. Крім того, дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громади ставлять на превентивний (профілактичний) облік та в межах своєї компетенції проводять профілактичну роботу з особами, схильними до вчинення домашнього насильства (кривдниками) (Альошкін, Бойчук, Даценко, Ковальова, 2023, С. 75).

Однак на практиці потенціал інституту дільничних офіцерів поліції та ПОГ у сфері запобігання та протидії домашньому насильству використовується недостатньо. Дільничний офіцер є представником поліції, які виконують покладені на нього завдання по запобіганні злочинності та охороні громадського порядку на закріпленій за ним в установленому порядку частини території, яку обслуговує Національна поліція України (Боровик, Ткачук, 2022, с. 177). А вирішення сімейних конфліктів – це один із пріоритетних напрямів роботи не тільки дільничних офіцерів поліції, а і підрозділів Національної поліції, які перші виїжджають на виклик вчинення кривдником (кривдницею) кримінального правопорушення.

Отже, як бачимо основним суб'єктом запобігання домашньої злочинності є Національна поліція України і особливо дільничний офіцер поліції та поліцейські офіцери громади (Боровик, Ткачук, 2022, С. 177).

Особливості, характер і масштаби роботи, що здійснюється дільничними офіцерами поліції, висувають низку обов'язкових для виконання вимог, основними з яких є точне та неухильне дотримання законів (відомчих нормативних актів МВС України, міжнародно-правових документів) та прав громадян; чітке знання і дотримання своїх прав і обов'язків, методів застосування профілактичних заходів, уміле їх використання, правильне та обґрунтовано застосування спецзасобів та зброї. Зазначені загальні завдання, обов'язки і права знайшли відображення, уточнення і конкретизацію в Інструкції (Боровик, Ткачук, 2022, с. 177). Зазна-

чене положення наділяє дільничних офіцерів поліції низкою повноважень щодо спеціально-кримінологічного запобігання вчинення кримінальних правопорушень у домашній сфері. Зокрема, це робота за такими напрямками:

загальна профілактична робота — це комплекс заходів, спрямованих на виявлення причин та умов, які сприяють вчиненню домашнього насильства щодо дитини, а також на їх усунення в межах повноважень відповідних суб'єктів. До таких заходів належать інформаційні кампанії, освітні програми, роз'яснювальна та просвітницька робота серед членів родини.

індивідуальна профілактична робота — це сукупність заходів, що здійснюються щодо конкретних осіб, які мають схильність до вчинення домашнього насильства щодо дитини або вже проявили ознаки агресивної, асоціальної чи небезпечної поведінки. Така робота може включати спостереження, консультування, направлення на корекційні програми, здійснення контролю з боку правоохоронних та соціальних органів.

Повноваження поліцейських ювенальної превенції, зокрема і щодо запобігання та протидії домашньому насильству, закріплені в наказі МВС України «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції» від 19 грудня 2017 року № 1044. Вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми є одним із основних завдань підрозділів ювенальної превенції. До основних повноважень підрозділів ювенальної превенції згідно наказу МВС України від 19.12.2017 № 1044 віднесено: інформування відповідних місцевих органів державної влади щодо батьків, інших законних представників, які не виконують обов'язки щодо виховання дітей, жорстоко з ними поводяться чи вчиняють стосовно дітей домашнє насильство; виявлення фактів вчинення домашнього насильства та своєчасне реагування на них.

Розділ V Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції присвячений особливостям організації роботи та здійснення заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них. Так, поліцейські підрозділи ЮП уживають заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству в межах Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Щодо патрульних поліцейських та груп реагування патрульної поліції, то відповідно до Положення про Департамент патрульної поліції затверджене наказом Національної поліції України від 06 листопада 2015 року № 73, не міститься окремих положень щодо реагування на випадки домашнього насильства, проте Положення визначає, що до основних завдань Департаменту патрульної поліції належить своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події. Домашнє насильство є правопорушенням, а отже патрульна поліція має своєчасно реагувати на повідомлення про його вчинення.

Патрульна поліція та групи реагування патрульної поліції реагують на заяви та повідомлення про правопорушення або події, пов'язані з домашнім насильством, що надходять телефоном за скороченим номером екстреного виклику поліції «102», після прибуття на місце події шляхом встановлення особи, яка здійснила відповідний виклик, особи кривдника, ймовірних свідків події, інших обставин, важливих для прийняття рішення суб'єктом владних повноважень [15, с. 79].

За наявності в учиненому кривдником діянні ознак адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, поліцейські патрульної поліції або груп реагування патрульної поліції складають протоколи про адміністративне правопорушення, які надалі з іншими матеріалами, що підтверджують факти учинення адміністративного правопорушення, передаються в територіальний підрозділ поліції для доопрацювання або місцевий суд для розгляду і прийняття рішення у справі. Поліцейськими патрульної поліції та груп реагування патрульної поліції до кривдника також може застосовуватись винесення термінового заборонного припису на підставі оцінки ризиків. У разі виявлення у вчиненому кривдником діянні ознак кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, на місце події поліцейськими патрульної поліції або груп реагування патрульної поліції викликається слідчо-оперативна група для подальшого реагування в межах компетенції (Альошкін, Бойчук, Даценко, Ковальова, 2023, с. 167).

На думку О. В. Ковальової, питання щодо переліку підрозділів поліції, уповноважених застосовувати спеціальні заходи з протидії домашньому насильству, потребують додаткового опрацювання. Якщо взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи передбачено завданнями підрозділів дільничних офіцерів поліції та ювенальної превенції, то питання винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника залишається актуальним, передусім щодо підрозділів патрульної поліції, які переважно не мають спеціальних бланків, однак здійснюють реагування на випадки домашнього насильства й мають здійснювати оцінку ризиків, приймати за її результатами відповідні рішення (Ковальова, 2019, С. 87).

Висновки. Узагальнюючи, можна дійти висновку, що уповноважені підрозділи Національної поліції України виступають ключовими суб'єктами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, виконуючи низку специфічних завдань та функцій, притаманних лише цим підрозділам. Водночас у чинних законах України «Про Національну поліцію» та «Про запобігання та протидію домашньому насильству» відсутня чітка конкретизація того, які саме підрозділи поліції виконують відповідні функції.

На практиці до таких суб'єктів належать: працівники патрульної поліції, поліцейські груп реагування патрульної поліції (ГРПП) та секторів реагування патрульної поліції (СРПП), дільничні офіцери поліції, поліцейські офіцери громади, мобільні групи реагування на випадки домашнього насильства, інспектори ювенальної превенції, шкільні офіцери поліції, а також слідчі підрозділів поліції.

До переліку уповноважених підрозділів Національної поліції України, які здійснюють функції із запобігання та протидії домашньому насильству, входять Департамент превентивної діяльності, патрульна поліція Міністерства внутрішніх справ України, підрозділи ювенальної превенції, а також служба дільничних офіцерів поліції. Аналіз їхніх функціональних обов'язків засвідчує, що ключову роль у цій сфері виконують підрозділи ПОГ та ДОП, адже саме на них покладено більшість повноважень, передбачених Законом України від 07.12.2017 № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству». У зв'язку з цим вбачається доцільним внести зміни до зазначеного Закону, наприклад стаття 10-1, закріпивши в ньому вичерпний перелік структурних підрозділів Національної поліції, відповідальних за протидію домашньому насильству відносно дитини, створивши окремий розділ «Діяльність уповноважених підрозділів Національної поліції України, які здійснюють функції із запобігання та протидії домашньому насильству щодо дитини».

Удосконалення нормативно-правової бази сприятиме підвищенню ефективності реагування на випадки насильства в сім'ї та протидії домашнього насильства відносно дитини та посиленню боротьби з цим негативним соціальним явищем в Україні.

Створення спеціально уповноваженого відділу в межах підрозділу превенції, який буде відповідати виключно за запобігання та протидію домашньому насильству, є логічним і необхідним кроком для:

1. Підвищення спеціалізації – окремий підрозділ зможе зосередитися на роботі з постраждалими, реагуванні на виклики, веденні профілактичної роботи та аналізі причин насильства;
2. Оптимізації ресурсів – дільничні офіцери зможуть сфокусуватися на інших завданнях, не розпорошуючи увагу;
3. Посилення міжвідомчої координації – спеціалізований відділ ефективніше взаємодіятиме з соціальними службами, службами у справах дітей, медичними закладами тощо;
4. Забезпечення належного контролю та моніторингу – з'явиться чітко окреслений центр відповідальності за реалізацію державної політики у цій сфері.

Такий підхід узгоджується з вимогами Стамбульської конвенції та дозволить посилити захист дітей і дорослих, які зазнають домашнього насильства.

Література

Дмитришин О.О. Взаємодія між підрозділами поліції при реагуванні на факти домашнього насильства щодо дитини або у присутності дитини. *the Journal of Eastern European Law / Журнал східноєвропейського права*. 2023. № 116. С. 83–93. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10206397>

- Клейман М.Й. Національна поліція як гарантія безпеки: Моделі запобігання та протидії домашньому насильству в Україні. *Держава та регіони*. серія: Право. 2024 р., № 3 (85). С. 241–249.
- Грубрина А. Частіше стаємо жертвами: рівень насилля в Україні росте – психолог про причини і способи захисту. *Вікна*. 2025. URL: <https://vikna.tv/dlia-tebe/bezpeka/v-ukrayini-roste-kilkistvypadkiv-domashnogo-nasyilstva>
- Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
- Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
- Мороз О.Б., Хатнюк Ю.А. Роль органів Національної поліції в запобіганні та протидії домашньому насильству. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Вип. 80. С. 513–521. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/297173/290090>.
- Мінченко С.І., Дмитрашук О.С. Протидія злочинності: кримінально-правове, кримінологічне та криміналістичне забезпечення. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 106–111.
- Біленко П. Уповноважені органи Національної поліції України як суб'єкти запобігання та протидії домашньому насильству. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 10. С. 157–161.
- Довгунь К.В. Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 202 с.
- Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затвердженої наказом МВС від 27.04.2020 № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#n467>
- Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: постанова КМУ від 22 серпня 2018 р. № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#top>.
- Нечитайло Б. В., адміністративно-правове забезпечення діяльності суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020 № 47 том 1. С. 133–137.
- Нацполіція збільшила кількість спеціалізованих мобільних груп із реагування на факти вчинення домашнього насильства. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/nacpoliciya-zbilshila-kilkist-specializovanih-mobilnih-grup-iz-reaguvannya-na-fakti-vchinennya-domashnogo-nasilstva>.
- Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі : Постанова від 20.03.2019 р. № 234. *Офіційний вісник України*. 2019 р. № 26. Ст. 37.
- Роль і завдання поліції в місцевій системі запобігання та протидії домашньому насильству : посіб. / С.В. Альошкін, К.Л. Бойчук, О.В. Даценко, О.В. Ковальова / за заг. ред. А.Б. Благої. К., 2023. 221 с.
- Боровик А.В., Ткачук В.Є. Національна поліція як суб'єкт запобігання домашній злочинності. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2/2022. С. 173–178.
- Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та пог : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28 лип. 2017 р. № 650. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1219-10>.
- Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : Наказ МВС України 19.12.2017 р. № 1044. Редакція від 21.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.
- Ковальова О. В. Особливості застосування поліцейськими спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству. *Новели законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству* : матеріали Міжнародного круглого столу (Київ, 27 верес. 2019 р.). Київ, 2019. С. 86–89.

References

- Dmytryshyn O. O. (2023) Vzaiemodiia mizh pidrozdilamy politsii pry reahuvanni na fakty domashnoho nasyilstva shchodo dytyny abo u prysutnosti dytyny [Interaction between police units in responding to domestic violence against a child or in the presence of a child]. *The Journal of Eastern European Law / Zhurnal shkidnoievropeiskoho prava*, № 116, pp. 83–93. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10206397>
- Kleiman M. Y. (2024) Natsionalna politsiia yak harantiia bezpeky: modeli zapobihannia ta protydii domashnomu nasyilstvu v Ukraini [The National Police as a guarantor of security: models of prevention and counteraction to domestic violence in Ukraine]. *Derzhava ta rehiony. Seriia: Pravo*, № 3 (85), pp. 241–249.
- Hrubryna A. (2025) Chastishe staiemo zhertvamy: riven nasyllia v Ukraini roste – psykholoh pro prychyny i sposoby zakhystu [We are becoming victims more often: the level of violence in Ukraine is growing – a

psychologist on causes and protection]. *Vikna*. Retrieved from: <https://vikna.tv/dlia-tebe/bezpeka/v-ukrayini-roste-kilkistvypadkiv-domashnogo-nasyilstva> (accessed 19 September 2025).

Pro zapobihannia ta protydiu domashnomu nasyilstvu: Zakon Ukrainy vid 07.12.2017 [On prevention and counteraction to domestic violence: Law of Ukraine of 07 Dec 2017]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (accessed 19 September 2025).

Pro Natsionalnu politsiu: Zakon Ukrainy vid 02.07.2015 r. [On the National Police: Law of Ukraine of 02 July 2015]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (accessed 19 September 2025).

Moroz O. B., Khatniuk Yu. A. (2023) Rol orhaniv Natsionalnoi politsii v zapobihanni ta protydi domashnomu nasyilstvu [The role of the National Police bodies in preventing and counteracting domestic violence]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, vyp. 80, pp. 513–521. Retrieved from: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/297173/290090> (accessed 19 September 2025).

Minchenko S. I., Dmytrashchuk O. S. (2018) Protydiia zlochynnosti: kryminalno-pravove, kryminolohichne ta kryminalistychne zabezpechennia [Countering crime: criminal-law, criminological and forensic provision]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*, № 2, pp. 106–111.

Bilenko P. (2019) Upovnovazheni orhany Natsionalnoi politsii Ukrainy yak subiekty zapobihannia ta protydi domashnomu nasyilstvu [Authorized bodies of the National Police of Ukraine as subjects of prevention and counteraction to domestic violence]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, № 10, pp. 157–161.

Dovhun K. V. (2021) Administratyvno-pravovi zasady diialnosti subiektiv, shcho zdiisniuiut zakhody u sferi zapobihannia ta protydi domashnomu nasyilstvu [Administrative-legal principles of activity of subjects implementing measures in the field of prevention and counteraction to domestic violence] (PhD Thesis). Kyiv. (in Ukrainian)

Instruktsiia z orhanizatsii reahuvannia na zaiavy i povidomlennia pro kryminalni, administratyvni pravoporushennia abo podii ta operatyvnoho informuvannia v orhanakh (pidrozdilakh) Natsionalnoi politsii Ukrainy: nakaz MVS vid 27.04.2020 № 357 [Instruction on organizing response to reports of criminal, administrative offenses or events and operational informing in National Police units: MIA Order of 27 Apr 2020 № 357]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#n467> (accessed 19 September 2025).

Poriadok vzaiemodii subiektiv, shcho zdiisniuiut zakhody u sferi zapobihannia ta protydi domashnomu nasyilstvu i nasyilstvu za oznakoiu stati: postanova KMU vid 22 serpnia 2018 r. № 658 [Procedure for interaction of entities implementing measures in the field of prevention and counteraction to domestic violence and gender-based violence: CMU Resolution of 22 Aug 2018 № 658]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#top> (accessed 19 September 2025).

Nechytailo B. V. (2020) Administratyvno-pravove zabezpechennia diialnosti subiektiv zapobihannia ta protydi domashnomu nasyilstvu v Ukraini [Administrative and legal support for the activities of entities preventing and countering domestic violence in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Yurysprudentsiia*, № 47, t. 1, pp. 133–137.

Natspolitsiia zbilshyla kilkist spetsializovanykh mobilnykh hrup iz reahuvannia na fakty vchynennia domashnoho nasyilstva [The National Police increased the number of specialized mobile groups responding to domestic violence]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/nacpoliciya-zbilshila-kilkist-specializovanih-mobilnih-grup-iz-reaguvannya-na-fakti-vchinennia-domashnogo-nasyilstva> (accessed 19 September 2025).

Pro zatverdzhennia Poriadku formuvannia, vedennia ta dostupu do Yedynoho derzhavnogo reiestru vypadkiv domashnoho nasyilstva ta nasyilstva za oznakoiu stati: Postanova vid 20.03.2019 r. № 234 [On approval of the Procedure for formation, maintenance and access to the Unified State Register of cases of domestic and gender-based violence: Resolution of 20 Mar 2019 № 234]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*, 2019, № 26, st. 37.

Rol i zavdannia politsii v mistsevi systemi zapobihannia ta protydi domashnomu nasyilstvu: posib. / S. V. Aloskin, K. L. Boichuk, O. V. Datsenko, O. V. Kovalova; za zah. red. A. B. Blahoi. (2023) [The role and tasks of the police in the local system of prevention and counteraction to domestic violence: manual]. Kyiv. 221 s. (in Ukrainian)

Borovyk A. V., Tkachuk V. Ye. (2022) Natsionalna politsiia yak subiekt zapobihannia domashnii zlochynnosti [The National Police as a subject of preventing domestic crime]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, № 2/2022, pp. 173–178.

Pro zatverdzhennia Instruktsii z orhanizatsii diialnosti dilnychnykh ofitseriv politsii ta POH: nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy vid 28 lyp. 2017 r. № 650 [On approval of the Instruction on organization of activities of district police officers and CPOs: MIA Order of 28 Jul 2017 № 650]. Retrieved from: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1219-10> (accessed 19 September 2025).

Pro zatverdzhennia Instruktsii z orhanizatsii roboty pidrozdiliv yuvenalnoi preventsii Natsionalnoi politsii Ukrainy: Nakaz MVS Ukrainy 19.12.2017 r. № 1044. Redaktsiia vid 21.08.2020 [On approval of the Instruction on organization of work of juvenile prevention units of the National Police of Ukraine: MIA Order of 19 Dec 2017 № 1044. Edition as of 21 Aug 2020]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text> (accessed 19 September 2025).

Kovalova O. V. (2019) Osoblyvosti zastosuvannia politseiskymy spetsialnykh zakhodiv shchodo protydiv domashnomu nasylstvu [Features of application by police of special measures for counteraction to domestic violence]. *Novely zakonodavstva pro zapobihannia ta protydiv domashnomu nasylstvu: materialy Mizhnarodnoho kruhloho stolu* (Kyiv, 27 veres. 2019 r.), pp. 86–89.

Анотація

Дмитришин О. О. Національна поліція України як суб'єкт захисту прав дітей, які постраждали від домашнього насильства. – Стаття.

У статті розглянуті повноваження уповноважених органів Національної поліції України як суб'єкта запобігання та протидії домашньому насильству. Розглянуто загальні повноваження уповноважених підрозділів Національної поліції України як органу та установи, на які покладаються функції зі здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Здійснено аналіз відомих нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, що визначають адміністративно-правовий статус підрозділів Національної поліції України, та встановлено, що спеціальні повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству мають Департамент превентивної діяльності Національної поліції України, підрозділи патрульної поліції та групи реагування патрульної поліції, підрозділи ювенальної превенції, служба дільничних офіцерів поліції.

Встановлено, що вдосконалення нормативно-правової бази є важливим чинником підвищення ефективності реагування на випадки насильства в сім'ї та протидії домашньому насильству, зокрема щодо дітей, а також посилення боротьби з цим негативним соціальним явищем в Україні. Необхідність створення спеціально уповноваженого відділу у структурі підрозділів превенції, який би здійснював виключно діяльність у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, видається логічним і своєчасним кроком.

Автор звертає увагу, що важливим аспектом роботи Національної поліції у протидії домашньому насильству є не лише реагування на вже скоєні правопорушення, а й профілактика, моніторинг та співпраця з суб'єктами протидії домашньому насильству. Це дозволяє комплексно підходити до вирішення проблеми домашнього насильства, забезпечуючи не лише притягнення винних до відповідальності, а й допомогу постраждалим у відновленні нормального життя.

Ключові слова: діти, запобігання, закон, домашнє насильство, постраждалі, звернення, протидія.

Summary

Dmytryshyn O. O. National police of Ukraine as a entity of protection of the rights of childrens, who have suffered from domestic violence. – Article.

The article examines the powers of the authorized bodies of the National Police of Ukraine as a subject of prevention and counteraction to domestic violence. The general powers of the authorized units of the National Police of Ukraine as a body and institution entrusted with the functions of implementing measures in the field of prevention and counteraction to domestic violence are considered. An analysis of departmental regulatory legal acts of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, which determine the administrative and legal status of the units of the National Police of Ukraine, was carried out, and it was established that special powers in the field of prevention and counteraction to domestic violence are held by the Department of Preventive Activities of the National Police of Ukraine, patrol police units and patrol police response groups, juvenile prevention units, and the police station officers' service. It was established that improving the regulatory framework is an important factor in increasing the effectiveness of responding to cases of domestic violence and countering domestic violence, in particular against children, as well as strengthening the fight against this negative social phenomenon in Ukraine. The need to create a specially authorized department in the structure of prevention units, which would carry out activities exclusively in the field of preventing and combating domestic violence, seems to be a logical and timely step.

The author draws attention to the fact that an important aspect of the work of the National Police in combating domestic violence is not only responding to already committed offenses, but also prevention, monitoring and cooperation with subjects of combating domestic violence. This allows for a comprehensive approach to solving the problem of domestic violence, ensuring not only bringing the perpetrators to justice, but also helping victims to restore normal life.

Key words: children, prevention, law, domestic violence, victims, appeals, countermeasures.

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 13.10.2025

Дата публікації: 21.11.2025